

Гарбар О.В., Коцюба І.Ю., Власенко Р.П., Онищук І.П.

Житомирський державний університет імені І. Франка

КАРІОТИПИ ДОЩОВИХ ЧЕРВІВ ФАУНИ УКРАЇНИ

Перші систематичні дослідження з каріології дощових черв'їв були виконані у середині ХХ століття. У подальшому число каріологічно вивчених дощових черв'їв було істотно розширене і на початок ХХІ ст. становило понад 60 видів, що належать до 12 родів (Вікторов, 1993; Власенко, 2008). Не зважаючи на це рівень дослідженості каріотипів цієї групи тварин фауни України залишається явно недостатнім. Так, з понад 50 видів дощових черв'їв вітчизняної фауни хромосомні числа відомі лише для *Dendrobaena alpina* ($4n=72$) та *D. octaedra* ($6n=108$) (Вікторов, 1993).

Матеріал зібрано нами з території України у весняно-літній період 2004-2007 років. Збір та дослідження дощових черв'їв проводили за загальноприйнятими методиками (Бизова та ін., 1987). Каріологічні препарати готували за методикою висушених препаратів, з попереднім коліцинуванням тварин (Ford, Hemerton, 1956), яка успішно застосовувалась для дослідження каріотипів безхребетних (Вікторов, 1993; Гарбар, 1998).

В результаті дослідження встановлено хромосомні числа 13 видів дощових черв'їв фауни України, що належать до родів *Aporrectodea*, *Octolasion*, *Dendrobaena*, *Eisenia*, *Lumbricus* (табл.).

Таблиця.

Каріотики та спосіб розмноження дощових черв'їв фауни України

Вид	Соматичне число хромосом	Базове число хромосом	Автор
<i>Aporrectodea caliginosa</i> (Savigny, 1826)	$2n=36$, А	18	Гарбар, Власенко, 2006; Гарбар, Власенко, Межжерін, 2007; Garbar, Vlasenko, 2007
<i>A. trapezoidea</i> (Dugesii, 1828)	$3n=54$	18	Гарбар, Власенко, 2006;

			Межжерін, Власенко, Гарбар, 2007; Гарбар, Власенко, Межжерін, 2007
<i>A. rosea</i> (Savigny, 1826)	2n=36, A 3n=54, P 6n=108, P 8n=144, P	18 18 18 18	Гарбар, Власенко, 2006; Межжерін, Власенко, Гарбар, 2007; Власенко, Гарбар, Межжерін, 2007; Garbar, Vlasenko, 2007
<i>A. longa</i> (Ude, 1826)	2n=36, A	18	Garbar, Vlasenko, 2007; Власенко, 2008
<i>A. georgii</i> (Michaelscn. 1890)	2n=36, A	18	Власенко, 2008
<i>A. dubiosa</i> (Oerley, 1880)	2n=36, A 4n=72, P	18 18	У цій роботі
<i>Octolasion lacteum</i> (Oerley, 1885)	2n=38, A	19	Гарбар, Онищук, 2007
<i>O. transpadanum</i> (Rosa, 1884)	2n=36, A	18	У цій роботі
<i>Dendrobaena veneta</i> (Rosa, 1886)	2n=36, A	18	У цій роботі
<i>Eisenia nordenskioldi</i> (Eisen, 1879)	2n=36, A	18	У цій роботі
<i>Eisenia foetida</i> (Savigny, 1826)	2n=22, A	11	У цій роботі
<i>Lumbricus rubellus</i> (Hoffmeister, 1843)	2n=36, A	18	У цій роботі
<i>L. terrestris</i> (Linnaeus, 1758)	2n=36, A	18	У цій роботі

Примітка. Розмноження: А – амфіміктичне, Р – партеногенетичне.

Із 13 досліджених нами видів 9 виявилися диплоїдними. У більшості диплоїдних видів хромосомний набір складається із 36 хромосом, і лише у *E. foetida* каріотип включає 22 хромосоми (табл.). Мейоз у всіх цих видів протікає нормально, без порушень, з утворенням нормальних гаплоїдних клітин.

Вид *O. lacteum*, який має набір хромосом $2n=38$ характеризується аномальним перебігом мейозу з численними порушеннями, що, імовірно, свідчить про субтриплоїдний набір хромосом.

Три види представлені поліплоїдними серіями, рівень плоїдності в яких коливається від $2n=36$ до $8n=144$ (*A. rosea*). Максимальне число поліплоїдних рас виявлено у *A. rosea* ($2n - 8n$) (табл.).